

РОЛЬ ВЕТЕРАНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СОЦІАЛЬНІЙ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ: АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Реформування державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни спрямовано на максимально ефективну адаптацію і реінтеграцію в цивільне життя ветерана, і соціальну допомогу членам його сім'ї. Повертаючись з війни, ветерани часто відчують потребу змінити орієнтири і знайти те, що допоможе їм у нових реаліях. Встановлено, що проблема адаптації військових після повернення, особливо, осіб з інвалідністю, багатогримірна, оскільки включає і психологічну, медичну допомогу, широкий спектр послуг та пільг у сфері освіти, працевлаштування, реабілітації, організації власного бізнесу. Держава визнає ветеранів війни потужною і продуктивною силою відродження та розвитку економіки. Окреслено, що принцип, на якому базується політика держави у сфері ветеранського підприємництва, можна визначити як ветераноцентричний, адже враховує не тільки інтереси держави, але й потреби, бажання та компетентності самих ветеранів. Їх досвід, дисципліна, вміння працювати у стресових ситуаціях і готовність до прийняття рішень є складовою економічного зростання України. Проаналізовано напрям діяльності держави щодо створення преференції для ветеранського підприємництва і одночасно запровадження комплексного механізму для їх реалізації: і в сфері оподаткування, і захисту інтелектуальної власності, в сфері освіти та професійного зростання, зайнятості і працевлаштуванні, доступу до об'єктів державної і комунальної власності, створення державних, регіональних і місцевих програм підтримки ветеранського підприємництва. Досліджено, що за даними Українського ветеранського фонду у 2024 році майже 70% ветеранів війни хотіли відкрити власний бізнес саме в аграрному секторі і держава спрямовує зусилля для допомоги у відкритті власної справи щодо здійснення сільськогосподарської діяльності, в більшості, розвитку фермерського господарства. Ця допомога включає і фінансову, і консультативну, і правову допомогу. Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України оновило грантову програму Власна справа і суб'єктам ветеранського підприємництва додатково надають 20% бонусів до суми гранту та 50% - тим, хто реалізують проекти у пріоритетних секторах економіки, серед яких є аграрний сектор.

Ключові слова: ветерани війни, адаптація ветеранів війни, людиноцентрична державна політика, ветеранське підприємництво, аграрна сфера, фермерське господарство, сільськогосподарська діяльність.

Постановка проблеми. П'ятий рік триває повномасштабне вторгнення, і дванадцятий рік наша держава виборює свою свободу і незалежність, своє право на власну історію і вектор розвитку. Весь цей час заслоном від агресії рф є наші Збройні Сили, завдяки яким Україна є і залишається суверенною державою. І тому питання соціального захисту, адаптації та реінтеграції ветеранів війни у цивільне життя є надзвичайно актуальною. Візією Українського ветеранського фонду є: «Ми ті, хто повертає ветеранам їхній вклад у захист України з доданою вартістю». Це відображення прагнення всього суспільства не лише віддячити ветеранам за їх захист, але й допомогти реінтегруватися в цивільне життя після служби, адаптуватися до нових викликів та знайти нові

ресурси для себе, і дуже часто, і своєї сім'ї. Повертаючись з війни, ветерани часто відчують потребу змінити орієнтири і знайти те, що допоможе їм у нових реаліях.

Мета дослідження. Метою статті є визначення ролі ветеранського підприємництва у адаптації та реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя на прикладі відкриття власної справи у аграрному секторі економіки.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема адаптації військових після повернення, особливо, осіб з інвалідністю, багатогримірна, оскільки включає і психологічну, медичну допомогу, широкий спектр послуг та пільг у сфері освіти, працевлаштування, реабілітації, організації власного бізнесу. І якщо

державна політика у сфері зайнятості, працевлаштування, відновлення ментального здоров'я і освіти вже активно реалізується і має відчутні результати, то питання ветеранського підприємництва постало у правовому просторі з 2022 року. Однак тема соціальної політики держави щодо ветеранів війни була у полі зору наукових досліджень задовго до цього, варто визначити праці О. Гришук, О. Кадикало, А. Осадчого. Проблеми модернізації відомих правових засобів здійснення адаптації ветеранів війни до цивільного життя та пошук нових засобів – напрями досліджень Н. Чудик-Білоусової, О. Шаповалової, В. Кохан, І. Селіванової, Л. Загоруй та інших вчених.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» державна політика соціального захисту ветеранів війни – це «цілеспрямована, системна діяльність органів державної влади... яка формується і реалізується на принципах соціальної справедливості під час встановлення обсягу пільг та гарантій, комплексності під час формування та реалізації заходів адаптації ветеранів війни до мирного життя, належного фінансового забезпечення передбачених законом пільг і гарантій зазначеній категорії громадян» (ст. 1-1) [1].

Розділ III зазначеного Закону визначає пільги ветеранам війни та гарантії їх соціального захисту: у сфері медичного обслуговування, оплати житла і комунальних послуг, у сфері транспортного обслуговування, у сфері трудових відносин та загальнообов'язкового державного соціального страхування і пенсійного забезпечення, освітніх послуг та оподаткування. Аналізуючи вищезазначені пільги, доцільно навести позицію Л.М. Загоруй, яка чітко розмежує поняття «пільга» та «послуга» і зазначає, що «для ветерана війни як пільги, так і послуги є важливими, але їх соціальна цінність може змінюватися залежно від конкретної ситуації та потреб ветерана» [2, с. 69]. «Послуги, що сприяють професійній та соціальній адаптації, такі як навчання, психологічна підтримка та працевлаштування, можуть бути більш актуальними для успішної інтеграції ветерана війни в цивільне життя. Пільги, які забезпечують фінансову стабільність і знижують витрати на щоденне життя, можуть допомогти ветерану зосередитися на довгострокових цілях» [2, с. 69]. Серед зазначених пільг і послуг у Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» відсутнє ветеранське підприємництво, хоча загальна спрямованість державної політики щодо працевлаштування та самозайнятості ветеранів визначена. З 2022 року Український ветеранський фонд реалізує програми підтримки ветеранів, наприклад, на сьогодні це 20 000 - Програма мікрофінансування бізнесу ветеранів та членів їхніх родин (відшкодовується 20 ти-

сяч гривень на купівлю товарів та обладнання для ведення власної справи) [3].

Прогалину у правовій регламентації введення ветеранського бізнесу покликано було заповнити прийняттям Закону України «Про ветеранське підприємництво» від 31.07.2025 р. Відповідно до ст. 1 Закону «ветеранське підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність або незалежна професійна діяльність, що здійснюється суб'єктами ветеранського підприємництва, які відповідають критеріям, визначеним ст. 2 цього Закону, з метою досягнення економічних і соціальних результатів, у тому числі одержання прибутку» [4]. До суб'єктів ветеранського підприємництва відносять: «ветерана війни, зареєстрованого у встановленому законом порядку як фізична особа-підприємець; ветерана війни, який провадить незалежну професійну діяльність і якого взято на податковий облік як самозайняту особу; юридичну особу приватного права незалежно від організаційно-правової форми, зареєстровану на території України у встановленому порядку, в якій ветеран війни самостійно та/або з іншими ветеранами війни є кінцевим бенефіціарним власником такої юридичної особи, яка відповідає одному з таких критеріїв:

– ветеран війни особисто та/або з іншими ветеранами війни володіє корпоративними правами такої юридичної особи у розмірі не менше 100 відсотків сформованого статутного капіталу такої юридичної особи;

– 100 відсотків членів такої юридичної особи є ветеранами війни» [4].

Статус суб'єкта ветеранського підприємництва набувається на п'ять років і всі дані про отримання таким суб'єктом певного виду фінансової державної підтримки відображаються в Єдиному державному реєстрі ветеранів війни [4]. Суб'єкт ветеранського підприємництва (СВП) має право отримувати одночасно лише один з видів фінансової державної підтримки [4].

Поняття «ветеран війни» сформульовано Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» - «це особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав; до ветеранів війни належать учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни» (ст. 4) [1].

Закон України «Про ветеранське підприємництво» встановлює низку нових правил і механізмів, яких до цих пір не було в українському законодавстві. Він не передбачає автоматичних податкових пільг (наприклад, знижок на ПДВ), але визначає спеціальний режим економічної підтримки ветеранського підприємництва – «це правовий режим, вста-

новлений державою та визначений законодавством з метою забезпечення гарантованих економічних стимулів для ветеранського підприємництва ... що передбачає надання суб'єктам ветеранського підприємництва преференційних заходів, зокрема щодо участі в державних та муніципальних програмах підтримки, отримання субсидій, грантів, доступу до пільгових умов кредитування або участі у спеціалізованих тендерних процедурах (ст. 4)» [4].

«Метою державної політики у сфері розвитку та функціонування ветеранського підприємства є забезпечення економічної незалежності ветеранів війни шляхом створення можливостей для самореалізації, забезпечення економічних потреб та залучення ветеранської спільноти до сталого економічного розвитку держави» (ст. 8) [4]. Державна політика у цій сфері ґрунтується на принципах: ефективності, доступності, відкритості, прозорості та пріоритизації (ч. 3 ст. 8). Останній принцип встановлює, що «держава забезпечує пріоритетні можливості для доступу суб'єктів ветеранського підприємництва, які відповідають вимогам, передбаченим загальнодержавними, регіональними та місцевими програмами розвитку малого і середнього підприємництва, до участі у виконанні таких програм та для отримання фінансової державної підтримки» (ст. 8) [4].

Ще одним нововведенням є резервування до 5% державних і регіональних закупівель для ветеранського підприємництва (п. 2 ч. 1 ст. 9) [4]. Державна і органи місцевого самоврядування будуть зобов'язані резервувати до 5% відповідного бюджетного фінансування на закупівля виключно для підприємств зі статусом СВІП, що дозволить зменшити конкуренцію у тендерах і полегшить отримання контрактів. Крім того, Закон передбачає можливість орендувати державне і комунальне майно без аукціону, за винятком майна зі спеціального переліку. Ветерани можуть орендувати приміщення, земельні ділянки без довгого очікування та без конкуренції (п. 4. ч. 1 ст. 9) [4].

Наступним напрямом державної політики є фінансова підтримка через гранти, кредити, компенсації та гарантії. Допомога надається через Український ветеранський фонд і інші фонди, а видами допомоги є гранти (безповоротні кошти на запуск бізнесу), кредити на пільгових умовах, компенсація частини відсотків за кредитами, державні гарантії за кредитами, підтримка лізингу, факторингу та впровадження енергоефективних технологій (п. 3 ч. 1 ст. 9) [4]. Такі кроки дадуть можливості почати бізнес з меншими ризиками. Суттєвою підтримкою держави є встановлення пільгових зборів за реєстрацію прав інтелектуальної власності – знижені ставки за реєстрацію винаходів, корисних моделей, промислових зразків, торговельних марок, що допоможе

значно дешевше захистити власний бренд. Також Закон закріплює забезпечення підтримки СВІП в просуванні виробленої продукції та результатів інтелектуальної діяльності на зовнішні ринки, що включає участь в міжнародних виставках, маркетингову допомогу, консультації з експорту, залучення до державних програм просування українського бізнесу за кордоном (п. 8. с. 1 ст. 9) [4]. Така допомога включає і доступ до програм експортної підтримки, розширює можливості виходити на нові ринки товарів та послуг.

Держава бере на себе зобов'язання повної підтримки в індустріальних парках і технопарках, а саме встановлення квот на розміщення СВІП на території парків, надання субсидій, грантів та компенсацій з державного/місцевого бюджетів на оренду приміщень, комунальних послуг та інших витрат, пов'язаних з підприємницькою діяльністю СВІП в межах індустріальних парків та технопарків; окремі грантові програми на купівлю обладнання, впровадження нових технологій, наукові розробки; консультації щодо вступу до парків (п. 12 ч. 1 ст. 9) [4]. Це полегшує запуск чи переїзд виробництва в готове місце з інфраструктурою, де вже є умови для роботи. І держава створює Єдиний веб-портал як центральну цифрову платформу для розміщення всієї інформації щодо чинних державних, регіональних та місцевих програм підтримки, гранти, кредити, умови участі та інвестиційні пропозиції. Веб-портал вже створено - Ветеран PRO – він допомагає в розміщенні пропозицій для інвесторів та поширенні інформації про продукцію ветеранських компаній, а також надаватиме консультації.

Окремо необхідно зупинитися на такому напрямку державної політики як «організація навчання ветеранів війни та демобілізованих осіб з метою сприяння заснуванню і розвитку ветеранського підприємства (п. 5 ч. 1 ст. 9)» [4]. Вище ми уже аналізували серед соціальних послуг і освітню послугу ветеранам війни. Однак в ракурсі відкриття своєї справи, ця послуга отримує інше наповнення, оскільки мова йде не просто про отримання освіти за пріоритетними напрямками у працевлаштуванні, але набуття необхідних компетенцій для відкриття та успішного введення ветеранського бізнесу. Хоча, як влучно зазначають дослідники, на законодавчому рівні не закріплено поняття «ветеранський бізнес» і це «негативно позначається на ефективності реінтеграції ветеранів та загалом на розвитку ветеранського підприємництва в Україні» [5, с. 43]. Для введення успішного бізнесу ветеранам необхідно отримати знання та навички фінансової грамотності, бізнес-знання, ази оподаткування та навички ведення переговорів. І цей складний період необхідно супровід ветерана щодо відновлення ментального здоров'я та

реінтеграції в цивільне життя, можливості спілкуватися, особливо, з цивільними чоловіками, які не воювали.

Не можна не погодитись з висновками, які були вироблені в ході засідання з представниками Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів та закладів вищої освіти на тему: «Підприємництво як спосіб психологічного відновлення та соціальної адаптації ветерана»: «ветерани війни мають всі необхідні якості для підприємництва, оскільки здатні на ризик, є лідерами, вміють працювати в команді, і це означає, що понад 25% із них можуть стати підприємцями» [6]. «Більше того, значна частина із ветеранів отримувала під час служби 100 тис. грн щомісяця, і тому не готові працювати з меншими доходами, і тому підприємництво для них є оптимальним варіантом» [6]. Наявність поранень і необхідність періодичної реабілітації також є одним із мотивів обрати не роботу за наймом, а створення та розвиток власного бізнесу. Влучною є думка В.П. Кохан, яка зазначала, що «перешкодою у реалізації трудових прав ветеранами війни є соціально-психологічний аспект, суспільний настрій – певні упередження роботодавців щодо ветеранів війни, побоювання щодо їх психоемоційного стану або можливих труднощів у колективі, наслідком чого є відмова у прийомі на роботу ветеранів війни» [7, с. 54]. І саме можливість започаткувати власну справу є важливим кроком на шляху до психологічного відновлення та ресоціалізації.

І.А. Селіванова зазначили, і ми підтримуємо її висновок, що «через деякий час значну частину українського суспільства становитиме саме ветерани війни, і це надзвичайно цінний людський капітал, який після завершення війни може стати рушійною силою соціально-економічного розвитку країни за умови формування людиноцентричної державної політики щодо повернення ветеранів до мирного життя» [7, с. 93]. Доцільно визначити вектор державної політики щодо ветеранів війни як ветераноцентричний.

У Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року, схваленої розпорядженням КМУ від 29.11.2024 р. № 1209-р стратегічною ціллю 1 є відновлення людського капіталу та добробуту ветеранів/ветеранок, членів і сімей, а очікуваними результатами є те, що вони будуть мати високий дохід [8]. Концепція Державної цільової програми з підтримки ветеранського підприємництва на 2026-2028 рр., схвалена розпорядженням КМУ від 26.11.2025 р. № 1343-р визначає, що проблема підтримки ветеранського підприємництва є комплексною та багатовекторною і передбачає створення комплексної системи підтримки, яка охоплює весь життєвий цикл бізнесу – від моменту державної реєстрації суб'єкта господарювання до етапів становлення, розвитку та

масштабування; включатиме індивідуальне консультування, доступ до інструментів підтримки, супровід, адаптований до потреб ветеранів війни [9].

Окремо проаналізуємо ветеранське підприємництво в аграрному секторі економіки, адже за даними Українського ветеранського фонду у 2024 році майже 70% ветеранів війни хотіли відкрити власний бізнес саме в аграрному секторі, однак відкрили лише 9% [3]. 60% ветеранів не відчули допомоги з боку держави, і більшість поданих грантових заявок була відхилена через формальні помилки. Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів оприлюднив дані щодо виділення у 2024 році Міністерством економіки, довілля та сільського господарства України було виділено 540 млн грн на гранти для ветеранів, що дало змогу близько 1100 особам отримати фінансову підтримку від державних центрів зайнятості, у 2025 році сума збільшилася до 840 млн грн [3]. У 2024 році Український ветеранський фонд передбачив гранти на суму близько 300 млн грн, окремі гранти на розвиток фермерського господарства передбачені Міністерством економіки, довілля та сільського господарства України [3]. У 2026 році Український ветеранський фонд надає до 1 млн грн підприємцям із числа учасників бойових дій, зокрема на розвиток фермерського господарства і придбання сільськогосподарської техніки. На Всеукраїнському конгресі фермерів була акцентована увага, що така програма доступна як для ветеранів, які вже мають власний бізнес, так і для тих, хто хоче його почати. Кошти гранту можна використати на придбання модульних конструкцій для переробки продукції, зокрема міні-цехи і вагончики для крафтового виробництва, техніку та обладнання [10]. На сайті Державної служби зайнятості є інформація про грант на створення або розвиток власного бізнесу учасниками бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей, який надається відповідно до умов Порядку надання грантів на створення або розвиток власного бізнесу учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 № 738. Надавачами є Мінекономіки, Державна служба зайнятості, уповноважені банки і ДП «Дія» [11]. Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України оновило грантову програму Власна справа, важливого інструменту малого бізнесу, завдяки якій надано мікрогрантів на загальну суму 9 млрд грн, що дозволило створити 60 тис робочих місць. В оновленій версії преференції надаються суб'єктам ветеранського підприємництва (20% бонусів до суми гранту) та 50% – тим, хто реалізують проекти у пріоритетних секторах економіки. серед яких є аграрний сектор [12].

Погоджуємося із висновком І.А. Селіванової, що «в Україні механізм підтримки ветеранського підприємництва лише формується, натомість в інших країнах ці практики достатньо розвинені, і їх досвід свідчить, що ветеранський бізнес є дуже ефективним інструментом підтримки як колишніх військовослужбовців, так і економіки в цілому» [7, с. 94].

Висновки. Державна підтримка ветеранів війни спрямована на створення таких умов в сфері працевлаштування, освіти, медичної і психологічної допомоги і реабілітації, розвиток бізнесу, щоб наші захисники і захисниці могли адаптуватися і реінтегруватися в цивільне життя. І це не лише данина їх заслугам перед державою, це визнання їх потужною і продуктивною силою відродження та розвитку економіки. Принцип, на якому базується політика дер-

жави у сфері ветеранського підприємництва, можна визначити як ветераноцентричний, адже враховує не тільки інтереси держави, але й потреби, бажання та компетентності самих ветеранів. Їх досвід, дисципліна, вміння працювати у стресових ситуаціях і готовність до прийняття рішень є складовою економічного зростання України. Держава створює преференції для ветеранського підприємництва і одночасно запроваджує комплексний механізм для їх реалізації: і в сфері оподаткування, і захисту інтелектуальної власності, в сфері освіти та професійного зростання, зайнятості і працевлаштуванні, доступу до об'єктів державної і комунальної власності, створення державних, регіональних і місцевих програм підтримки ветеранського підприємництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. Закон України: Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>
2. Загоруй І. С., Загоруй Л.М. Соціальна політика України щодо ветеранів війни: перспективи реінтеграції в цивільне життя. *Правове забезпечення професійної адаптації та права на підприємницьку діяльність ветеранів війни*: збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами І-го круглого столу 31 трав. 2024 р. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України. 2024. 137 с. URL: <https://openarchive.nure.ua/handle/document/28683>
3. Український ветеранський фонд. Про фонд. URL: <https://veteranfund.com.ua/about/>
4. Про ветеранське підприємництво: Закон України від 31 липня 2025 року № 4563-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4563-20#Text>
5. Загоруй І. С., Загоруй Л.М. Україна та інші країни Європейського Союзу щодо підтримки ветеранського підприємництва: порівняльний аналіз. *Правове забезпечення професійної адаптації та права на підприємницьку діяльність ветеранів війни*: збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами ІІ-го круглого столу (м. Харків, 30 червня 2025 року) / за ред. С.В. Глібка, В.П. Кохан. – Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України. 2025. 162 с. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2025/06/conf_30.06.2025.pdf
6. Ветеранський бізнес: як підприємництво може стати ключем до психологічного відновлення та соціальної адаптації. Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/258700.html
7. Праця і бізнес ветеранів війни: юридична теорія і практика: монографія / [В. П. Кохан, Л. М. Сіньова, В. І. Шевердіна та ін.]; за ред. В. П. Кохан. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України. 2025. 146 с. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2025/12/mono_veterany.pdf
8. Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року: схвалена розпорядженням КМУ від 29.11.2024 р. № 1209-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#Text>
9. Концепція Державної цільової програми з підтримки ветеранського підприємництва на 2026-2028 рр.: схвалена розпорядженням КМУ від 26.11.2025 р. № 1343-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1343-2025-%D1%80#Text>
10. Ветерани можуть отримати грант до 1 млн грн на розвиток фермерського господарства. Інформаційне агентство «AgroNews». 23 квітня, 2026. URL: <https://agronews.ua/news/veterany-mozhut-otrymaty-na-rozvytok-fermerskogo-gospodarstva/>
11. Державна служба зайнятості. Грант для ветеранів та членів їхніх сімей. URL: <https://dcz.gov.ua/people/ubd>
12. Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України. URL <https://me.gov.ua/>

REFERENCES

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (1993, October 22). *On the status of war veterans, guarantees of their social protection* (Law of Ukraine No. 3551-XII). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12> [in Ukrainian].

2. Zahorui, I. S., & Zahorui, L. M. (2024). Social policy of Ukraine regarding war veterans: Prospects for reintegration into civilian life. In *Legal support for professional adaptation and the right to entrepreneurial activity of war veterans: Collection of scientific papers of the Scientific Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine based on the materials of the 1st Round Table, May 31, 2024*. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy. Retrieved from <https://openarchive.nure.ua/handle/document/28683> [in Ukrainian].
3. Ukrainian Veterans Fund. *About the fund*. Retrieved from <https://veteranfund.com.ua/about/> [in Ukrainian].
4. Verkhovna Rada of Ukraine. (2025, July 31). *On veteran entrepreneurship* (Law of Ukraine No. 4563-IX). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4563-20#Text> [in Ukrainian].
5. Zahorui, I. S., & Zahorui, L. M. (2025). Ukraine and other European Union countries regarding support for veteran entrepreneurship: A comparative analysis. In S. V. Hlibko & V. P. Kokhan (Eds.), *Legal support for professional adaptation and the right to entrepreneurial activity of war veterans: Collection of scientific papers of the Scientific Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine based on the materials of the 2nd Round Table, Kharkiv, June 30, 2025*. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy. Retrieved from https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2025/06/conf_30.06.2025.pdf [in Ukrainian].
6. Committee on Social Policy and Protection of Veterans' Rights. *Veteran business: How entrepreneurship can become the key to psychological recovery and social adaptation*. Retrieved from https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/258700.html [in Ukrainian].
7. Kokhan, V. P., Sinova, L. M., Sheverdina, V. I., et al. (2025). *Work and business of war veterans: Legal theory and practice*. V. P. Kokhan (Ed.). Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy. Retrieved from https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2025/12/mono_veterany.pdf [in Ukrainian].
8. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024, November 29). *Veterans policy strategy for the period until 2030* (Order No. 1209-r). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
9. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025, November 26). *Concept of the State Target Program for Supporting Veteran Entrepreneurship for 2026–2028* (Order No. 1343-r). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1343-2025-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
10. Information Agency AgroNews. (2026, April 23). *Veterans can receive a grant of up to UAH 1 million for the development of a farm*. Retrieved from <https://agronews.ua/news/veterany-mozhut-otrymaty-na-rozvytok-fermerskogo-gospodarstva/> [in Ukrainian].
11. State Employment Service. *Grant for veterans and their family members*. Retrieved from <https://dcz.gov.ua/people/ubd> [in Ukrainian].
12. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine. *Official website*. Retrieved from <https://me.gov.ua/> [in Ukrainian].

VALETSKA OKSANA

PhD in Law, Associate Professor, Head of the Department of History and Theory of State and Law
at Petro Mohyla Black Sea National University
ORCID 0009-0007-1600-7791

THE ROLE OF VETERAN ENTREPRENEURSHIP IN THE SOCIAL ADAPTATION OF VETERANS: AN ANALYSIS OF OPPORTUNITIES IN THE AGRICULTURAL SECTOR

Problem setting. Reforms to state policy in the field of social protection for war veterans are aimed at ensuring the most effective adaptation and reintegration of veterans into civilian life, as well as providing social assistance to their family members.

The purpose of this article. The aim of this article is to examine the role of veteran entrepreneurship in the adaptation and reintegration of war veterans into civilian life, using the example of starting their own businesses in the agricultural sector.

Article's main body. Upon returning from war, veterans often feel the need to reorient themselves and find what will help them in their new circumstances. The problem of military personnel's adaptation upon return, particularly for those

with disabilities, is multifaceted, as it encompasses psychological and medical support, as well as a wide range of services and benefits in the fields of education, employment, rehabilitation and business start-ups. The state recognises war veterans as a powerful and productive force for economic revival and development. The principle underpinning the state's policy on veteran entrepreneurship can be described as veteran-centred, as it takes into account not only the interests of the state but also the needs, aspirations and skills of the veterans themselves. Their experience, discipline, ability to work under pressure and readiness to make decisions are integral to Ukraine's economic growth. The Law of Ukraine 'On Veteran Entrepreneurship' establishes a number of new rules and mechanisms that were previously absent from Ukrainian legislation. It does not provide for automatic tax concessions (such as VAT reductions), but sets out a special regime of economic support for veteran entrepreneurship. The status of a veteran entrepreneur is granted for five years, and all details regarding such an entity's receipt of a specific type of state financial support are recorded in the Unified State Register of War Veterans. A veteran entrepreneur (VE) is entitled to receive only one type of state financial support at a time.

Conclusions. The state is creating incentives for veteran entrepreneurship whilst simultaneously introducing a comprehensive mechanism for their implementation: in the areas of taxation and intellectual property protection, education and professional development, employment and job placement, access to state and municipal property, and the creation of national, regional and local programmes to support veteran entrepreneurship. According to the Ukrainian Veterans Fund, in 2024 nearly 70% of war veterans wanted to start their own business specifically in the agricultural sector, and the state is directing its efforts towards helping them set up their own businesses engaged in agricultural activities, primarily the development of farming. This assistance includes financial, advisory and legal support. The Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine has updated the 'Own Business' grant programme, and veterans' entrepreneurship entities are additionally granted a 20% bonus on top of the grant amount, with a 50% bonus for those implementing projects in priority sectors of the economy, including the agricultural sector.

Key words: war veterans, adaptation of war veterans, people-centred state policy, veteran entrepreneurship, agricultural sector, farming, agricultural activities.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Валецька О. В. Роль ветеранського підприємництва у соціальній адаптації ветеранів: аналіз можливостей аграрної сфери. *Право та інновації*. 2026. 2 (54). С. 39–45. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2026-2\(54\)-8](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2026-2(54)-8).

Дата подання автором: 26.05.2026

Дата прийняття після рецензування: 11.06.2026

Дата опублікування: 15.06.2026